

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ІЗ ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ТЕРРОРИСТИЧНИМ АКТОМ

SUBJECT CONTRIBUTION OF LIABILITY FOR LOSS OF DAMAGES BY THE TERRORIST ACCOUNT

Мамушкіна А.І.,
здобувач
Національної академії прокуратури України

Стаття присвячена висвітленню суб'єктів зобов'язань із заподіяння шкоди внаслідок вчинення терористичного акту. На підставі аналізу чинного законодавства України зроблено висновок, що суб'єктний склад зобов'язання із відшкодування шкоди, заподіяної в результаті вчинення терористичного акту, можна представити таким чином: заподіювачі шкоди (терорист, терористична група, терористична організація, члени сімей терористів, держава – терорист); потерпілі, які мають право вимагати відшкодування шкоди (фізичні особи, юридичні особи, держава); особи, відповідальні за відшкодування шкоди внаслідок вчинення терористичного акту (безпосередній заподіювач шкоди; особа, яка не є безпосереднім заподіювачем шкоди, але на підставі закону несе відповідальність за заподіяння шкоди внаслідок вчинення терористичного акту (держава і члени сімей терористів)).

Ключові слова: суб'єкти, деліктне зобов'язання, відшкодування шкоди, терористичний акт, терорист.

Стаття посвячена освещению субъектов обязательств из причинения вреда в результате совершения террористического акта. На основании анализа действующего законодательства Украины сделан вывод, что субъектный состав обязательства по возмещению вреда, причиненного в результате совершения террористического акта, можно представить следующим образом: причинитель вреда (террорист, террористическая группа, террористическая организация, члены семей террористов, государство – террорист); потерпевшие, которые имеют право требовать возмещения вреда (физические лица, юридические лица, государство); лица, ответственные за возмещение вреда в результате совершения террористического акта (непосредственный причинитель вреда; лицо, которое не является непосредственным причинителем вреда, но на основании закона несет ответственность за причинение вреда в результате совершения террористического акта (государство и члены семей террористов)).

Ключевые слова: субъекты, деликтное обязательство, возмещения вреда, террористический акт, террорист.

The article is devoted to the highlighting of the subjects of harm-doing obligations as a result of the commission of a terrorist act. Based on the analysis of the current legislation of Ukraine there is concluded that the subject structure of the compensation for harm obligation caused by the commission of a terrorist act can be represented as follows: harm-doers (terrorist, terrorist group, terrorist organization, terrorist's family members); victims who have the right to claim damages (individuals, legal entities, state); persons responsible for compensation for harm as a result of a terrorist act (the direct harm-doer; a person who is not directly causing damage but is legally responsible for causing of harm as a result of a terrorist act (the state and terrorist's family members)).

Key words: subjects, tort liability, compensation for harm, terrorist act, terrorist.

Постановка проблеми. Нині тероризм становить загрозу всьому світовому порядку, стабільності, демократії та негативно позначається на безпеці суспільства. Проблема, яка неминуче виникає у зв'язку із вчиненням терористичних актів, полягає в захисті потерпілих від їх наслідків. Однак для цього необхідно визначитися з тим, хто зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану внаслідок вчинення терористичних актів.

Стан опрацювання. В рамках цієї статті видається актуальним дослідити суб'єктний склад зобов'язань із заподіяння шкоди терористичним актом. Це питання є предметом дослідження багатьох учених, однак у науці відсутня єдина точка зору з приводу того, хто належить до суб'єктів досліджуваних зобов'язань. Вивченням цієї проблематики займалися, зокрема, такі вітчизняні науковці, як В. Крутов, В. Антипенко, А. Дорошенко, В. Ліпкан, Л. Мошкова, І. Шкурат.

Метою статті є висвітлення суб'єктів зобов'язань, які виникають внаслідок заподіяння шкоди терористичним актом.

Виклад основного матеріалу. У загальному вигляді суб'єктний склад зобов'язання із відшкодування шкоди, заподіяної в результаті вчинення терористичного акту, можна представити таким чином: потерпілий (особа, яка має право вимагати відшкодування заподіяної шкоди); особа, яка заподіяла шкоду (нею може виступати будь-який суб'єкт цивільного права незалежно від його правосуб'єктності); треті особи, правовий статус яких визначається багатьма критеріями (ними можуть бути представники потерпілого, інші уповноважені особи (власник джерела підвищеної небезпеки в разі заподіяння шкоди тимчасовим власником, уповноваженим власником), а також особи, зобов'язані відшкодувати шкоду (особа, яка не є завдавачем шкоди)).

За загальним правилом шкода, заподіяна фізичній особі або її майну, а також шкода, завдана майну юридичної особи, підлягають відшкодуванню особою, їх заподіяла. Отже, обов'язок з відшкодування завданої шкоди покладається на особу, яка завдала шкоди, окрім деяких винятків. У зобов'язаннях із відшкодування шкоди, заподіяної терористичним актом, заподіювачем виступає специфічне коло суб'єктів. Першу групу становлять: терорист, терористична група, терористична організація, держава-терорист, а також члени сім'ї терориста. Друга група представлена державою в особі відповідних структур, правоохоронних органів тощо.

Для покладання відповідальності на фізичну особу, яка вчинила злочин терористичного характеру, необхідно визначити наявність таких соціально-юридичних властивостей, як дієздатність і деліктоздатність такої особи. Поняття дієздатності визначено у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) (ст. 25) як здатність особи мати цивільні права та обов'язки. Дієздатність виникає в повному обсязі з вісімнадцятирічного віку [1]. Аналізуючи ст. 30 ЦК України, в літературі найбільш суттєвими елементами змісту дієздатності особи виділяють зможу самостійно укладати угоди (правочиноздатність) і зможу нести самостійну майнову відповідальність (деліктоздатність) [2, с. 377]. Таким чином, дієздатність охоплює і деліктоздатність суб'єкта.

На противагу зазначеній точці зору деякі вчені розрізняють поняття дієздатності і деліктоздатності, виділяючи останню самостійним елементом правосуб'єктності [3, с. 72]. Так, С.С. Алексєєв зазначає, що стосовно більшості суб'єктів права немає необхідності спеціально виділяти деліктоздатність. Остання за своїм змістом виступає

однією зі сторін правосуб'єктності, а саме дієздатності, що наділяє можливістю самостійного виконання юридичних обов'язків (на його думку, відповідальність в кінцевому підсумку і є одним із видів несення юридичних обов'язків). Але в деяких випадках виникає необхідність відокремлення деліктоздатності. Так, у цивільному праві особи у віці від 14 до 18 років є деліктоздатними (хоча вони ще не набули повної дієздатності). Таким чином, С.С. Алексєєв не відокремлює деліктоздатність від категорії правосуб'єктності, підкреслюючи самостійне значення деліктоздатності лише в окремих випадках [4, с. 286]. М.В. Вітрук також виділяв деліктоздатність як самостійний елемент при визначенні правосуб'єктності фізичної особи, визначаючи її як визначену державою здатність особи самостійно обирати варіант протиправної поведінки і відповідати за неправомірну реалізацію прав або невиконання обов'язків [5, с. 96].

Стосовно безпосередніх завдавачів шкоди – терористів варто зазначити, що, як правило, вони є лише так би мовити видимою частиною айсберга. Зважаючи на велику законспірованість, варто говорити і про так званих «спонсорів», ідейних лідерів та організаторів тероризму [6, с. 81].

Суб'єктний склад деліктних зобов'язань ускладнюється у випадках, якщо суб'єктом виконання обов'язків із відшкодування заподіяної шкоди визнається не делінквент, а спеціальна особа. До таких випадків належать відповідальність юридичної або фізичної особи за шкоду, заподіяну його працівниками (ст. 1172 ЦК України), відповідальність за шкоду, завдану органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування, за шкоду, завдану посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, за шкоду, завдану органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності, а також за шкоду, завдану незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативну-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду (ст.ст. 1173-1176 ЦК України), відповідальність батьків, інших осіб за шкоду, завдану малолітніми (ст. 1178 ЦК України) [1] тощо.

Отже, юридичні особи або інші колективні утворення також можуть належати до завдавачів шкоди. Специфіка діяльності (включаючи відповідальність) юридичної особи полягає в тому, що при реалізації цивільної правоздатності відсутній повний збіг осіб, волею яких реалізується правоздатність юридичної особи, та осіб, через поведінку яких здійснюється діяльність юридичної особи (як позитивна, так і негативна) [7, с. 276]. Зрозуміло, що шкода, заподіяна юридичною особою, є результатом поведінки (у формі дії або бездіяльності) її працівників, учасників, членів, що виконують покладені на них трудові (службові, посадові), членські та інші обов'язки. Якщо на зазначених осіб покладено обов'язок діяти, але вони не діяли (наприклад не вжили заходів щодо запобігання терористичного акту), то має йтися про бездіяльність організації. Саме люди як представники організації, в якій вони працюють (служать), набувають і здійснюють права і виконують обов'язки від імені юридичної особи. Не можна не погодитися з думкою тих учених, які вважають, що вина окремих працівників і вина юридичної особи, принаймні у сфері деліктної відповідальності, збігаються. Вина окремого працівника, який допустив недбалість під час виконання своїх службових (трудових) обов'язків, становить вину юридичної особи [7, с. 278].

Таким чином, вина юридичної особи як суб'єкта з відшкодування заподіяної шкоди є її власною виною, а не виною фізичних осіб – працівників, представників, учасників. Той факт, що при реалізації цивільної правоздатності юридичної особи відсутній повний збіг осіб, волею яких реалізується правоздатність юридичної особи, та осіб,

через поведінку яких здійснюється діяльність юридичної особи, не змінює самостійності відповідальності юридичної особи за свої дії в цивільних правовідносинах [8, с. 39].

Таким чином, для визнання юридичної особи зобов'язаною відшкодувати шкоду необхідно встановити, що в дія (бездіяльності) осіб, що утворюють її людський субстрат, виражалася діяльність самої цієї організації. За загальним правилом на підставі ст. 1172 ЦК України для покладання відповідальності на юридичну особу відносини між працівником і роботодавцем мають виникати на підставі укладеного трудового договору (службового контракту). По-іншому регулюється відповідальність, коли працівник виконує свої обов'язки на підставі цивільно-правового договору. У цьому разі юридична або фізична особа зобов'язані нести відповідальність за шкоду, завдану їхнім працівником, тільки за умови, що зазначені особи діяли або мали діяти за їхнім завданням.

Відповідно до ЦК України держава, а також державні та муніципальні утворення, будучи рівноправним суб'єктом цивільних правовідносин, несуть відповідну відповідальність за заподіяння шкоди. Однак відповідальність держави викликає багато питань. Для держави і суспільства захист жертв є основним гуманним завданням. Ця думка неодноразово підтверджується у положеннях Конституції України [9]. Держава забезпечує потерпілим доступ до правосуддя і відшкодування заподіяної шкоди.

У цивілістичній літературі більшість авторів потерпілим визнає особу, чие благо порушено в результаті делікту. Цивільне законодавство наділяє потерпілого суб'єктивними правами як засобом задоволення визнаних законом інтересів і забезпечує ці права відповідними юридичними заходами (засобами, способами). Саме суб'єкт цивільного права наділений цивільною правосуб'єктністю (деліктоздатністю), володіє майновою самостійністю, юридичною рівністю з іншими суб'єктами цивільного права і здатний використовувати передбачені законом правові засоби і способи захисту у встановленому законом порядку.

Потерпілий як суб'єкт зобов'язання визначається за загальними правилами, що встановлює статус особи як суб'єкта цивільно-правових відносин. Потерпілими можуть бути не тільки громадяни як фізичні особи, а й юридичні особи, включаючи державні та муніципальні утворення, а також сама держава. Фізичні особи, яким заподіяно шкоду, в тому числі і терористичними актами, незалежно від їх дієздатності, віку та інших факторів, мали бути визнані кредиторами. Потерпілими можуть бути визнані також фізичні особи – підприємці, іноземці та особи без громадянства.

Необхідно звернути увагу, що Законом України «Про боротьбу з тероризмом» не врегульована проблема відшкодування шкоди, заподіяної іноземцям та іноземним юридичним особам внаслідок вчинення терористичного акту на території України [10]. Тому в літературі висловлюється думка, що іноземці, які постраждали в Україні, не отримають відшкодування завданої шкоди [11, с. 27].

У цивільно-правовому розумінні шкода – це не саме применшення або позбавлення блага, а майнові чи немайнові втрати, які виникли в результаті та які підлягають відшкодуванню або компенсації особі, яка їх зазнала. Така особа і визнається потерпілою. У разі смерті потерпілого від дій терористів він вже більше не може бути правомочним суб'єктом в досліджуваних зобов'язаннях, оскільки зі смертю громадянина припиняється його цивільно-правова правосуб'єктність. Таким чином, з'являється ще одне коло осіб, які мають розглядатися потерпілими: право на відшкодування шкоди виникає в утриманців, близьких родичів та осіб, які здійснили витрати на поховання померлого.

Про правову природу прав утриманців на відшкодування шкоди триває дискусія в літературі. Так, Б.С. Антімонов розглядав право утриманця померлого як похідне від первісного права загиблого громадянина, оскільки утриманець, на його думку, є правонаступником померлої осо-

би [12, с. 249]. На наш погляд, правильнішою є позиція, відповідно до якої з юридичної точки зору неприпустимо вважати потерпілим померлого громадянина, оскільки в результаті його смерті він перестає існувати як фізична особа і не може бути суб'єктом права. Відповідно, права на відшкодування і компенсацію шкоди не можуть розглядатися як похідні від права померлого. У цьому разі терорист виступатиме боржником щодо тих осіб, яким шкода заподіяна безпосередньо, тобто причинний зв'язок встановлюється через факт смерті особи (причина), результатом якої є майнова шкода інших осіб (наслідок). Таким чином, із цивільно-правової точки зору потерпілими виступають особи, яким заподіяно шкоду смертю громадянина.

У разі заподіяння громадянину смерті внаслідок вчинення терористичного акту на підставі аналізу ст. 1200 ЦК України до потерпілих належать такі категорії осіб: непрацездатні особи, які були на його утриманні або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина потерпілого, народжена після його смерті.

Державні і муніципальні утворення, а також держава та її суб'єкти можуть визнаватися потерпілими в тому разі, якщо шкода заподіяна їх майновим інтересам шляхом розкрадання, пошкодження, знищення майна або заподіяно шкоду навколишньому середовищу тощо. При цьому заявляти вимогу про відшкодування шкоди можуть (від імені та в інтересах вищевказаних потерпілих учасників цивільного обігу) прокурор, інші органи державної влади в межах своєї компетенції. Нині коло органів, яким відповідно до їх правового статусу надано право заявляти вимоги про відшкодування шкоди, є досить широким.

Необхідно виділити ще одну категорію осіб, які належать до потерпілих: військовослужбовці, які брали участь в антитерористичній операції. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» зазначає, що особи, які беруть участь у боротьбі з тероризмом, перебувають під захистом держави і підлягають правовому і соціальному захисту (ст. 21), а також конкретизує перелік таких осіб: 1) військовослужбовці, працівники і службовці центральних та місцевих органів виконавчої влади, які беруть (брали) безпосередню участь в антитерористичних операціях; 2) особи, які на постійній чи тимчасовій основі сприяють органам, що здійснюють боротьбу з тероризмом, у запобіганні, виявленні, припиненні терористичної діяльності та мінімізації її наслідків; 3) члени сімей осіб, зазначених у пунктах 1 і 2 цієї частини, якщо потреба в забезпеченні їх захисту викликана участю зазначених осіб у боротьбі з тероризмом [10].

Отже, висловлена в юридичній літературі точка зору про те, що інститут відшкодування шкоди, заподіяної життю або здоров'ю військовослужбовців, є комплексним і включає норми різних галузей права: конституційного, кримінального, адміністративного, цивільного, права соціального забезпечення [13, с. 52], є справедливою і щодо випадків заподіяння шкоди життю або здоров'ю військовослужбовців у зв'язку з їх участю в боротьбі з тероризмом.

Необхідно підкреслити, що зобов'язання можуть бути представлені не тільки двома особами: кредитором (потерпілим) і боржником (заподіювачем шкоди), але і множинністю осіб, причому як на стороні кредитора (активна множинність), так і на стороні боржника (пасивна множинність). Можливість виникнення зобов'язань з множинністю суб'єктів передбачена, наприклад, ст. 1190 ЦК України, згідно з якою особи, які спільно заподіяли шкоду, відповідають перед потерпілим солідарно [1]. Тут має місце множинність осіб на стороні боржника. Множинність боржників і солідарний характер відповідальності пояснюються неділимістю шкідливого результату із вчинених дій. Така множинність суб'єктів-боржників, як правило, зустрічається тоді, коли вони були співучасниками злочину і заподіяли майнову та (або) моральну шкоду потерпілому.

Суб'єктний склад зобов'язання в процесі розвитку може зазнати трансформації. У ньому допускається заміна як

боржника, так і кредитора. При регресних вимогах боржник в основному зобов'язанні стає кредитором у регресних зобов'язаннях. Так, при спільному заподіянні шкоди співзавдавачі відповідають перед потерпілим, як правило, солідарно. Якщо один із них відшкодує шкоду, то він стає кредитором стосовно решти співзавдавачів (боржників), які відповідають перед ним як часткові боржники. Такі правовідносини виникають, зокрема, у наведених нижче випадках.

1. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, юридичні особи мають право зворотної вимоги до фізичної особи, винної у вчиненні злочину, у розмірі коштів, витрачених на лікування особи, яка потерпіла від цього злочину.

2. Держава, відшкодувавши шкоду, завдану посадовою, службовою особою органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, має право зворотної вимоги до цієї особи тільки у разі встановлення в її діях складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироким суду щодо неї, який набрав законної сили.

3. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, відшкодувавши шкоду, завдану посадовою, службовою особою внаслідок незаконно прийнятих рішень, дій чи бездіяльності відповідно органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, мають право зворотної вимоги до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами та відшкодуванням моральної шкоди).

4. Батьки (усиновлювачі), опікун або піклувальник, а також заклад або особа, що зобов'язані здійснювати нагляд за малолітньою або неповнолітньою особою, які відшкодували шкоду, завдану малолітньою або неповнолітньою особою чи фізичною особою, яка визнана недієздатною, не мають права зворотної вимоги до цієї особи.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться коштом Державного бюджету України відповідно до закону і з подальшим стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку, встановленому законом [10]. Право регресу до організаторів, пособників і безпосередніх виконавців акту тероризму здійснюється в розмірі виплаченого відшкодування коштів, витрачених на ліквідацію загрози вчинення акту тероризму або на проведення контртерористичної операції [6, с. 97].

Висновки. Таким чином, у деліктних зобов'язаннях завжди є потерпілий і заподіювач шкоди. Однак зобов'язання внаслідок заподіяння шкоди актом тероризму має більш складну суб'єктивну структуру, яка складно вписується в схему боржник-кредитор, оскільки один і той самий суб'єкт зобов'язання може виступати як заподіювачем шкоди, так і потерпілим. Отже, суб'єктів у зобов'язанні внаслідок заподіяння шкоди актом тероризму можна класифікувати на: 1) заподіювачів шкоди (суб'єкти, пов'язані із здійсненням терористичної діяльності (терорист, терористична група, терористична організація, члени сімей терористів, держава – терорист); держава як суб'єкт, що має право на заподіяння шкоди при запобіганні та ліквідації наслідків терористичного акту); 2) потерпілих, які мають право вимагати відшкодування шкоди (особа, яка безпосередньо постраждала від терористичного акту (фізичні особи, юридичні особи, держава); особи, порушення прав яких викликано смертю члена сім'ї; військовослужбовці, які брали участь в антитерористичній операції); 3) осіб, відповідальних за відшкодування шкоди внаслідок вчинення терористичного акту (безпосередній заподіювач шкоди (терорист, терористична група, терористична організація, держава – терорист, держава); особа, яка не є безпосереднім заподіювачем шкоди, але на підставі закону несе відповідальність за заподіяння шкоди внаслідок вчинення терористичного акту (державна і члени сімей терористів)).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Цивільне право України: навчальний посібник. Т. 1 / За заг. ред. В. Борисової, І.В. Спасиво-Фатеевої, В.Л. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2007. 480 с.
3. Красавчиков О.А. Гражданское правоотношение. Советское гражданское право. Том 1 / Под. ред. О.А. Красавчикова. М., 1985. 544 с.
4. Алексеев С.С. Общая теория права: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Проспект, 2008. 576 с.
5. Витрук Н.В. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. М., 1979. 229 с.
6. Кокоева Л.Т., Рыбаков В.А., Соловьев В.Н. Гражданско-правовой механизм возмещения вреда, причиненного актом терроризма: монография. М.: Юрист, 2009. 179 с.
7. Примак В.Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2007. 432 с.
8. Кузнецова Н.С. Гражданско-правовая ответственность: понятия, условия и механизм применения. Альманах цивилистики: сб. статей / под ред. Р.А. Майданика. 2010. Вып. 3. С. 30–48.
9. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
10. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. URL: <https://zakon.help/law/638-IV/edition24.02.2018/page2>.
11. Трунов И.Л. Новое в возмещении вреда жертвам терроризма. Юридический мир. 2009. № 1. С. 27–28
12. Антимонов Б.С. Значение вины потерпевшего при гражданском правонарушении. М., 1950. 346 с.
13. Калинин В.М. Комментарии законодательства о возмещении вреда, причиненного жизни и здоровью военнослужащих. М., 2004. 272 с.

УДК 347

ПОНЯТТЯ ТА ПРОВОВА ПРИРОДА СТРОКІВ ЧИННОСТІ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

CONCEPT AND LEGAL NATURE OF TERMS OF ACTION PROPERTY INTELLECTUAL OWNERSHIP RIGHTS

Микитин В.І.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри цивільного права та процесу
Тернопільського національного економічного університету

У статті проаналізовано поняття чинності майнових прав інтелектуальної власності. Встановлено поняття строків у цивільному праві України. Подано класифікацію строків чинності майнових прав інтелектуальної власності з повним їх цивільно-правовим обґрунтуванням.

Ключові слова: інтелектуальна власність, майнові права інтелектуальної власності, цивільно-правові строки, строки чинності майнових прав інтелектуальної власності.

В статье проанализированы понятия действия имущественных прав интеллектуальной собственности. Установлено понятие сроков в гражданском праве Украины. Представлена классификация сроков действия имущественных прав интеллектуальной собственности с полным их гражданско-правовым обоснованием.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, имущественные права интеллектуальной собственности, гражданско-правовые сроки, сроки действия имущественных прав интеллектуальной собственности.

Notion of validity term of intellectual property rights are analysed in the article. Notion of terms in civil law of Ukraine is determined. Classification of validity term of intellectual property rights with their full civil grounding is made.

Key words: intellectual property, intellectual property rights, civil terms, validity terms of intellectual property rights.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Чинність (дія) права – це сукупність всіх форм прояву його юридичної сили. Під юридичною силою права мається на увазі офіційна, державно-владна загальнообов'язковість самих норм права, та прийнятих на їх основі правових актів, окремих правових норм, і права в цілому як системи норм.

Поняття дії права, дії складових частин його норм виражає динаміку права, процес його реального регулятивного впливу на вже врегульовані суспільні відносини. Це динамічний стан права, право в дії є тією метою, заради якої в результаті правовстановлювальної діяльності офіційно формулюється, текстуально виражається і документально (у відповідних актах) закріплюється право в статичній, «право у книгах» [1, с. 371].

Динаміка права і статика права – два тісно взаємозалежних стани і два взаємодіючих аспекти буття права як особливого соціального регулятора. З одного боку, саме офі-

ційне встановлення права в його статичній (у вигляді системи правових норм, тобто того, що загальнообов'язкове в даній державі) здійснюється на основі та відповідно до діючих правил, в рамках і у формі регулятивного прояву його юридичної сили. З іншого боку, право діє в тих формах і сферах, які закріплені в статичному праві, «право у книгах».

Механізм дії права – це механізм абстрактно-загальної правової регуляції, конкретизований і індивідуалізований стосовно до конкретно-певного випадку прояву юридичної сили діючого права [2, с. 258]. Ця індивідуально-визначена (персонально-адресна) конкретизованість нормативного механізму дії права означає, що абстрактний правовий зміст всіх трьох системних елементів норми (диспозиції, гіпотези і санкції) повинно бути адекватним чином конкретизовано стосовно до даного певного випадку дії права. Суттєвою узагальнюючою характеристикою чинного права є ефективність дії права.

Ефективність дії права – це заходи (ступінь) досягнення правових цілей чинного законодавства у різних сферах